

Ὁ προφήτης τῆς Πονεμένης Ρωμησοῦνης

Μνήμη Φωτίου Κόντογλου

Κείμενον Α΄

Βιο-Βιβλιογραφικὰ τοῦ Φώτη Κόντογλου*

- 1895** Γεννιέται ὁ Φ.Κ. στὶς 8 Νοεμβρίου, στὸ Ἀϊβαλί τῆς Μ. Ἀσίας (Κυδωνίες). Γονεῖς του ὁ Νικόλαος Ἀποστολέλλης καὶ ἡ Δέσποινα Κόντογλου· ἀδέλφια του ὁ Ἰωάννης, ἡ Ἀναστασία καὶ ὁ Ἀντώνης.
- 1896** Πεθαίνει ὁ πατέρας του. Ὁ ἀδελφὸς τῆς μητέρας του καὶ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Στέφανος Κόντογλου (ποὺ τὸ ὄνομά του θὰ πάρει ἀπὸ νωρὶς ὁ συγγραφέας μας) ἀναλαμβάνει τὴν ἀνατροφή του, ὅπως καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του.
- 1911** Τυπώνει μὲ τοὺς συμμαθητὰς του καὶ κυκλοφορεῖ σὲ πολυγραφημένη ἔκδοση τὴ «Μέλισσα», μὲ σχέδια καὶ διακόσμηση ἀπ' τὸ χέρι του.
- 1912** Τελειώνει τὸ ἱστορικὸ Γυμνάσιο τοῦ Ἀϊβαλιοῦ.
- 1913** Φτάνει στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ σπουδάσει στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν, ὅπου καὶ κατατάσσεται στὸ γ' ἔτος κατ' εὐθείαν.
- 1914** Ἐγκαταλείπει καὶ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν, καὶ φεύγει γιὰ Ἰσπανία καὶ Γαλλία.
- 1916** Ζωγραφίζει καὶ συνεργάζεται στὸ Παρίσι μὲ τὸ περιοδικὸ «Illustration», ἀπ' ὅπου καὶ βραβεύεται γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τῆς «Πείνας» τοῦ Κνουτ Χάμσουν.
- 1919** Μετὰ τὴν ὑπογραφή ἀνακωχῆς, ἐπιστρέφει στὸ Ἀϊβαλί, ὅπου ἰδρύει μὲ φίλους του τὸν πνευματικὸ Σύλλογο «Νέοι Ἄνθρωποι».

- 1920** Διορίζεται καθηγητής (Ίστορία τῆς Τέχνης καὶ γαλλικὴ γλῶσσα) στὸ παλαιάτο Παρθεναγωγεῖο τοῦ Ἀἰβαλίου. Ἐδῶ τυπώνει γιὰ πρώτη φορὰ καὶ τὸν « Pedro Cazas » (στὸν τόπο ἐκδόσεως γράφει « Παρίσι », γιὰ νὰ μᾶς πληροφορήσει πῶς τὸ ἔργο γράφτηκε στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, πρὶν ὁ σ. ἐπιστρέψει στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του).
- 1921** Ἐπιστρατεύεται, ἀλλὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες ἐπιστρέφει στὴ θέση του στὸ Παρθεναγωγεῖο.
- 1922** Κάνει τὴν πρώτη του ζωγραφικὴ ἔκθεση στὴ Μυτιλήνη. Φεύγει γιὰ τὴν Ἀθήνα, ὅπου ἐγκαθίσταται. Οἱ λογοτέχνες καὶ ζωγράφοι, ἐντυπωσιασμένοι ἀπ' τὸν Pedro Cazas, τὸν ὑποδέχονται μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες καὶ τὸν βοηθοῦν στὶς πρώτες δύσκολες ὥρες. Ἐκδίδει στὸ Χ. Γανιάρη τὸν Pedro Cazas.
- 1923** Ἐπισκέπτεται τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου γράφει καὶ ζωγραφίζει. Ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀθήνα ἐκδίδει τὴν α' (καὶ ἀχρονολόγητη) ἔκδοση τῆς « Βασάντας ». Κάνει τὴν πρώτη ζωγραφικὴ του ἔκθεση στὴν Ἀθήνα. Ἐκδίδει τὴν « Τέχνη τοῦ Ἄθω », τοῦ Γανιάρη, μὲ τὴ βοήθεια στὶς ξυλογραφίες ἀπ' τὸν Ἄγγελο Θεοδωρόπουλο.
- 1924** Ἐκδίδει μὲ ἄλλους φίλους του τὴ « Φιλικὴ Ἐταιρεία », περιοδικὸ τέχνης καὶ ἐλέγχου. Στὴν Ἁγία Γλυκερία (Γαλάτσι) γίνεται ὁ γάμος του μὲ τὴν Μαρία (τὸ γένος Χατζηκαμπούρη).
- 1928** Ἐκδίδει τὰ « Ταξείδια », περιγραφικὰ τοῦ τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν Βυζαντινῶν σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ποὺ θὰ ἐπανεκδοθοῦν ἀπ' τὸν « Ἀστέρα » τὸ 1978.
- 1931** Μπαίνει ὡς συντηρητὴς τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων στὸ Βυζ. Μουσεῖο Ἀθηνῶν.
- 1933** Διορίζεται καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ζωγραφικῆς στὸ « Ἀμερικανικὸ Κολλέγιο ». Ἐκδίδονται οἱ « Τοιχογραφίες τῶν βυζαντινῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑμντιοῦ » (Μονὲς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου καὶ Καισαριανῆς).
- 1934** Γράφει τὸν « Ἀστρολάβο » (« στὸ χωριὸ Προκόπι, ἀπάνου στὸ νησὶ τῆς Εὐβοίας, τὸ μῆνα Ἰούλιο 1934 »), ποὺ θὰ τυπωθεῖ τὸν ἐπόμενο χρόνο στὴν Κέρκυρα, καὶ τὸ 1975 στὴν Ἀθήνα (ἀπὸ τὸν « Ἀστέρα »).
- 1935** Διοργανώνει τὸ Βυζαντ. Μουσεῖο τῆς Κέρκυρας. Τοιχογραφεῖ

τὴν ἐκκλησίᾳ τῆς οἰκογένειας Ζαΐμη στὸ Ρίο, ἔξω ἀπὸ τὴν Πάτρα.

- 1936** Ἐργάζεται στὸ Μυστρά, καθαρίζοντας καὶ συντηρώντας τὶς βυζαντινὲς τοιχογραφίες.
- 1937** Ἐργάζεται στὸ Κόπτικο Μουσεῖο τοῦ Καΐρου.
- 1938** Ἀρχίζει τὴν εἰκονογράφηση (μ' ἑλληνικὰ ἔργα) τοῦ Δημαρχείου Ἀθηνῶν. Εἰκονογραφεῖ τὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Γ. Ἰ. Πεζμαζόγλου (Κηφισιά).
- 1940** Ἀγιογραφεῖ τὴ Ζωοδόχο Πηγὴ τῆς Παιανίας (Λιόπεσι).
- 1942** Ἐκδίδει τὸ βιβλίο « Φημισμένοι ἄντρες καὶ λησμονημένοι ».
- 1943** Εἰκονογραφεῖ στὴν Καπνικαρέα (Ἀθηνῶν, ὁδ. Ἑρμοῦ). Ἐκδίδει τὸ βιβλίο « Ὁ θεὸς Κόνανος καὶ τὸ μοναστήρι του τὸ λεγόμενο Καταβύθισι ».
- 1944** Ἐκδίδει τὰ βιβλία « Ἱστορία ἐνὸς Καραβιοῦ », « Ἱστορίες καὶ Περιστατικά », « Ἡ Ἀφρικὴ κ' οἱ θάλασσες τῆς Νοτιᾶς », « Ἑλληνες θαλασσινοὶ στὶς θάλασσες τῆς Νοτιᾶς » καὶ τὴν γ' ἔκδ. τοῦ Pedro Cazas. Ἀποφασίζει νὰ ἐπιδοθεῖ μὲ ζῆλο στὴ συγγραφὴ παραδοσιακῶν θρησκευτικῶν ἔργων κ' ἐκδίδει τὸν « Μυστικὸ Κῆπο », « γραμμένο καὶ τυπωμένο στὴν περιβόητη πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ».
- 1945** Ἐκδίδει τὸ βιβλίο « Οἱ ἀρχαῖοι ἀνθρώποι τῆς Ἀνατολῆς ».
- 1947** Κυκλοφορεῖ σε ἀνάτυπο ἀπὸ τὴ « Νέα Ἑστία » τὸ βιβλίο του « Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Βλασίου Πασκάλ, τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ »¹, καθὼς καὶ τὸ (χειρόγραφο καὶ εἰκονογραφημένο ἀπ' τὸν ἴδιο) βιβλίο του « Βίος καὶ ἄσκησις τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀγίου Μάρκου τοῦ Ἀναχωρητοῦ, τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ».
- 1949** Κυκλοφορεῖ (ἀνάτ. ἀπὸ τὴν « Ἑλλήν. Δημιουργία ») τὸ βιβλίο « Ἄνθος, ἤγουν λόγια ἀνθολογημένα ἀπὸ τοὺς Πατέρες ».
- 1950** Ἀρχίζει τὰ « Κυριακάτικα θέματα » στὴν « Ἐλευθερία » τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ θὰ συνεχιστοῦν ὡς τὸ χρόνο τῆς κοιμήσεώς του. Ζωγραφίζει στὸν Ἅγιο Γεώργιο (παρεκκλήσι τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου Ὁμονοίας) στὸν Ἅγιο Ἀνδρέα (Κάτω Πατήσια) καὶ στὴν Ἁγία Βαρβάρα (Αἰγάλεω).
- 1951** Ἐκδίδει τὸ βιβλίο « Πηγὴ Ζωῆς, ἤγουν λόγοι τῶν θεοφόρων Πατέρων ἐξηγημένοι τὸ κατὰ δύναμιν... »¹.
- 1952** Ἐκδίδει (μὲ συνδιευθυντὴ τὸν Βασ. Μουστάκη) τὴν « Κιβωτό », « φυλλάδιον ὀρθοδόξου διδασκῆς », ὅπου δημοσιεύει πλῆθος ἄρθρων καὶ μεταφράσεων. Ξεχωρίζει « τὸ Κατὰ Ματθαῖον

ἅγιον Εὐαγγέλιον », πού θά κυκλοφορήσει καὶ αὐτοτελῶς, μὲ εἰκονογράφησή του, καθὼς καὶ οἱ «Εἰκόνες τῆς Παναγίας ». Μεταφράζει κ' ἐκδίδει τὴν «Εἰκόνα » τοῦ Λεωνίδα Οὐσπένσκη, ρώσου ζωγράφου φίλου του, πού ζοῦσε τότε στὸ Παρίσι καὶ δίδασκε στὸ Ὁρθόδοξο Ἰνστιτοῦτο τῶν Παρισίων.

1954 Ἀρχίζει νὰ εἰκονογραφεῖ στὸν Ἅγιο Χαράλαμπο Πολυγώνου (Πεδίον τοῦ Ἄρεως).

1955 Κυκλοφορεῖ στὴ Θεσσαλονίκη τὸ μικρὸ βιβλίο του «Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Θεράποντος ».

1956 Κυκλοφορεῖ « Ἡ λειτουργικὴ τέχνη ἢ ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ ».

1957 Κυκλοφορεῖ « Ἡ ἁγιασμένη Ἑλλάδα ».

1958 Ἀρχίζει τὴν ἱστορὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Κάτω Πατήσια), καθὼς καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Κυψέλη). Κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο « Ὁρὴ Ἅγια ».

1960 Παίρνει τὸ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γιὰ τὸ δίτομο ἔργο του « Ἐκφρασις τῆς Ὁρθοδόξου Εἰκονογραφίας ». Τοῦ ἀπονέμεται ὁ « Ταξιάρχης τοῦ Φοῖνικος ».

1961 Κυκλοφορεῖ (σὲ ἀνάτυπο) τὸ μικρὸ βιβλίο του « Οἱ Ἅγιοι Ραφαὴλ καὶ Νικόλαος » καὶ « Ἡ ἀπελπισία τοῦ θανάτου εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωγραφικὴν τῆς Δύσεως καὶ ἡ εἰρηνόχουτος καὶ πλήρης ἐλπίδος ὀρθόδοξος εἰκονογραφία ».

1962 Κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του « Σημεῖον Μέγα, ἤγουν τὰ θαύματα τῆς Θερμῆς. Ἐκθαμβωτικὴ ἐμφάνισις τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης, μετὰ τῶν σὺν αὐτοῖς μαρτυρικῶς τελειωθέντων κατὰ τὸ ἔτος 1462... », ὡς καὶ οἱ Α' καὶ Β' τόμοι τῶν « Ἔργων » του.

1963 Ἐνῶ βάδιζε μὲ τὴ γυναῖκα του (στὴ Βούλα, Ἀθηνῶν), τραυματίζεται ἀπὸ αὐτοκίνητο, πού τοὺς παρασέρνει γι' ἄρκετὰ μέτρα. Κυκλοφορεῖ ὁ Γ' τόμος τῶν « Ἔργων » του, καὶ παίρνει τὸ βραβεῖο « Πουρφίνα » ἀπ' τοὺς Δώδεκα, γιὰ τὸν Α' τόμο τῶν « Ἔργων » του.

1964 Κυκλοφορεῖ (σὲ δύο ἐκδόσεις μέσα στὸν ἴδιο χρόνον) τὸ βιβλίο του « Τί εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία καὶ τί εἶναι ὁ Παπισμὸς ».

1965 Κυκλοφορεῖ ὁ Δ' τόμος τῶν « Ἔργων » του. Παίρνει τὸ Ἐθνικὸ Ἀριστεῖο Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

1965 Στὴς 13 Ἰουλίου (ν.ῆ.) ἐκδημεῖ πρὸς Κύριον. Κηδεύεται στὸ Α' Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου τὰ ὀστέα του μεταφέρονται

ἀργότερα στὸ ἀγαπημένο του μοναστήρι τῆς Νέας Μάκρης
(ὄρος τῶν Ἀμώμων).

(*) Π.Β. Πάσχου, Κόντογλου. Εἰσαγωγή στὴ Λογοτεχνία του μ' ἓνα Ἐπίμετρο-
Ἀνθολόγιο κειμένων του, ἐκδόσεις « Ἀρμός », Ἀθήνα 1991.

1. Τὸ 1976 ἐκδόθηκε, μαζί μὲ τὴν « Πηγὴ Ζωῆς » σ' ἓναν τόμο, ἀπὸ τὸν ἐκδ. οἶκο
« Ἀστήρ ».